

Motion till riksdagen 2013/14:U229

av Peter Rådberg m.fl. (MP)

Lätta vapen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka öppenheten så att man kan urskilja hur stor andel av Sveriges vapenexport som utgörs av lätta vapen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka restriktiviteten i beviljandet av exporttillstånd för lätta vapen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upprätta en nationell strategi för hantering av lätta vapen.

Motivering

Det är inte främst stridsvagnar, ubåtar och stridsflygplan, utan automatkarbiner, granatgevär och pansarskott som används i de krig som rasar i världen. Mängder av sådana lätta, bärbara, vapen florerar på den svarta marknaden och när en konflikt bryter ut strömmar dessa vapen mot den nya krigsskådeplatsen. Många gånger sätts sedan dessa lätta vapen i händerna på barn och därmed får konflikten en extra hänsynslös dimension.

Sedan 1990 har mer än tre miljoner människor dödats i väpnade konflikter. Två miljoner av dessa krigsoffer utgörs av barn. Det dör alltså betydligt fler barn än soldater i dagens krig. Det uppskattas att det idag finns omkring 639 miljoner lätta vapen i världen; ett vapen för var tionde människa. Varje år produceras dessutom 8 miljoner nya. Situationen är allvarlig. En halv miljon människor dödats varje år av lätta vapen, det vill säga mer än 1 300 människor per dygn eller en person varje minut. 300 000 av dessa dödats i väpnade konflikter. Om man ser till den ödeläggelse de orsakar, skulle lätta vapen faktiskt kunna beskrivas som ”massförstörelsevapen”, sade FN:s generalsekreterare Kofi Annan vid Millennietoppmötet i september år 2000.

Fel! Okänt namn på

Någon exakt eller universell definition av begreppet ”lätta vapen” finns inte. Men vanligtvis avses sådana vapen som kan bäras av en eller ett fåtal personer.

Internationellt pådrivande

På den internationella arenan är Sverige ett föredöme som med pondus verkat för en stärkt kontroll av handeln med lätta vapen. Sverige har i dessa sammanhang intagit ett progressivt förhållningssätt. I samband med EU-ordförandeskapet var Sverige pådrivande när det gäller att samordna EU:s politik på området inför den första FN-konferensen om lätta vapen 2001.

En politik som bland annat gick ut på att man inte bara bör fokusera på den illegala handeln utan även måste kontrollera den legala handeln med lätta vapen bättre. Den legala handeln står ju faktiskt för uppemot 90 procent av den totala handeln. Man lyfte även fram vikten av att stärka exportkontrollen av lätta vapen och införa särskilda kriterier som tar hänsyn till exempelvis mänskliga rättigheter i FN:s handlingsprogram. Sverige och EU betonade dessutom vikten av ökad öppenhet och att medlemsstaterna rapporterar exporten i nationella rapporter.

Sverige har gett stora bidrag till olika lätta vapenrelaterade projekt över hela världen, till exempel insamling och förstöring av vapen samt demilitarisering och återanpassning av före detta soldater. Man har även gett stöd till enskilda organisationer för deras lätta vapenarbete, exempelvis till Saferworld i London, Small Arms Survey i Genève och Sipri i Stockholm. UD har också medverkat som observatör i det svenska lätta vapennätverket, Sansa.

De senaste åren har problematiken med lätta vapen också berörts i regeringens årliga skrivelse om krigsmaterielexporten. I skrivelsen för år 2001 står följande att läsa: ”Sverige arbetar tillsammans med andra länder för verkningfulla åtgärder mot spridningen och användningen av lätta vapen.”

Flera svenska riksdagsledamöter har också varit internationellt engagerade i lätta vapen-frågan och har bland annat deltagit i FN-konferenser om lätta vapen. Riksdagsledamöterna har också utbytt erfarenheter och strategier inom ramen för The Parliamentary Forum on Small Arms and Light Weapons, ett forum som Kristna Fredsrörelsen har stöttat aktivt, och som samlar parlamentariker från hela världen.

Bristande nationell implementering

Dessvärre bleknar de svenska insatserna när vi studerar situationen på hemmaplan. Sverige lever i många avseenden inte upp till flera krav som FN ställer på medlemsländerna. De insatser Sverige gör på det internationella planet riskerar därför att motverkas av en bristfällig uppfyllelse av våra åtaganden. Nedan följer några exempel på den svenska inkomplexiteten mellan internationell retorik och nationell praktik.

I FN:s handlingsprogram från år 2001 står att länderna ska öka öppenheten för att kunna bekämpa den illegala handeln med lätta vapen. Sverige är såväl nationellt som internationellt en varm förespråkare av ökad öppenhet. I regeringens skrivelse om vapenexport framgår att regeringen ”har som målsättning att visa största möjliga öppenhet i redovisningen av den svenska krigsmaterielexporten, och har kontinuerligt sökt förbättra redovisningen i syfte att verka för ökad öppenhet.”

Men den svenska regeringens redovisning av lätta vapen lämnar i praktiken mycket övrigt att önska. Sverige redovisar inte import av vapen överhuvudtaget och den export som redovisas är så bristfällig att det inte går att särskilja vad som avser lätta vapen och vad som är annat krigsmateriel.

Enligt handlingsprogrammet skall staterna också säkerställa en tillförlitlig märkning av varje vapen för att kunna garantera möjligheten att spåra varje vapen och ställa leverantörer till svars om vapen förekommer i strid med internationella överenskommelser. Sverige har internationellt drivit på för ett globalt instrument som reglerar märkning. Men nationellt har Sverige inte några som helst lagstadgade krav på märkning av producerade, utförda och införda vapen och ammunition, utan lämnar det åt industrin själv att besluta om detta.

Enligt FN:s handlingsprogram om lätta vapen åtar sig staterna att etablera och upprätthålla ett effektivt system för import av lätta vapen. Men Sverige har, trots åtagandena i handlingsprogrammet, ännu inte infört vare sig lagar eller riktlinjer för import av krigsmateriel klassade som lätta vapen. Bristen på riktlinjer resulterade i att Sverige mellan åren 2000 till 2004 kunde importera krigsmateriel, inklusive ammunition, för 46 miljoner kronor från Israel, trots att exporten dit är förbjuden.

Behovet av en nationell strategi

I FN:s handlingsplan om lätta vapen som antogs år 2001 uppmanas varje land att utarbeta institutionella strukturer som kan samordna och hålla ihop policyer, forskning och uppföljning av olika aktiviteter som ett land genomför för att hindra den okontrollerade spridningen av lätta vapen. Mer än 20 länder har därefter utarbetat nationella handlingsplaner, s.k. National Action Plans, dock inte Sverige.

Försvarsmakten har under våren 2007 genomfört en granskning av lätta vapenarbetet inom Sverige med särskilt fokus på Försvarsmaktens arbete. En lång rad representanter för myndigheter och organisationer har intervjuats under projektet. En av de centrala slutsatserna från granskningen är att det finns en stor efterfrågan inom dessa grupper av en nationell strategi.

Sverige bör därför utveckla en nationell strategi, i brett samarbete med allmänhet och det civila samhället, kring lätta vapen. En strategi som tydliggör svenska strävanden inom området och som möjliggör uppföljning och utvärdering av svenska positioner och åtgärder.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 26 september 2013

Peter Rådberg (MP)

Annika Lillemets (MP)

Bodil Ceballos (MP)

Jan Lindholm (MP)

Stina Bergström (MP)

Valter Mutz (MP)